

Takdim

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İslâm medeniyet birikimini ilmi ve fikri boyutlarıyla ortaya çıkarma amacıyla mütעהahirün dönemine (7-13/13-19. asırlar arası) yönelik olarak 2012 yılında İkinci Klasik Dönem Projesi'ni, mütেকaddimün dönemine (2-6/8-12. asırlar arası) yönelik olarak da 2016 yılında Erken Klasik Dönem Projesi'ni başlatmış, bu projeler kapsamında hazırlanan telif, derleme ve tahkikli neşir türünden ilk eserler okuyuculara sunulmuştur. Birbirini tamamlayan bu iki şemsiye proje sayesinde geçmiş entelektüel mirasımızın aydınlatılması ve yeni dönemin inşası için sağlıklı ve sağlam bir zeminin oluşması hedeflenmektedir.

Her iki projenin temel uğraş alanlarından biri, söz konusu dönemlerde ortaya konmuş olup önemli bir kısmı hâlâ gün ışığına çıkmayı bekleyen yazma eserlerin ilmi esaslara uygun tahkikli/tenkitli neşirini gerçekleştirmektir. Merkezimiz 2013 yılından itibaren bu alanda çalışmak isteyen muhakkik adaylarına gerekli beceri ve donanımları kazandırmak üzere temel, ileri ve ihtisas seviyelerinde olmak üzere yılda iki kez uluslararası tahkik kursları düzenlemektedir. Şu ana kadar 400'den fazla araştırmacı bu kursları tamamlayarak sertifikalarını almıştır. Bu çerçevede kurs öğrencilerinin materyal ihtiyacını karşılamak üzere İSAM tahkik kurslarının sorumlularından Dr. Mahmud Mısıri tarafından önce mufassal *Muhâdarât fi tahkiki'n-nusûs* (Ocak 2016), daha sonra da muhtasar *Mâ lâ yeseu'l-muhakkika cehlüh: Medhal ilâ tahkiki'n-nusûs* (Mayıs 2017) başlıklı eğitim dokümanları hazırlanmıştır. Bu kurslar için özellikle uygulamaya yönelik ve Türkçe kaleme alınmış bir metne/el kitabına ihtiyaç duyulmasının sonucu olarak da elinizdeki kılavuz ortaya çıkmıştır.

Bu kılavuz, İSAM'ın İkinci Klasik Dönem Projesi kapsamında düzenlediği "Temel Seviye Tahkik Kursu" katılımcıları gözetilerek hazırlanmış giriş seviyesinde bir çalışmadır. "Tahkik Hazırlığı", "Tahkik Süreci" ve "Tahkik Sonrası" şeklinde üç ana bölümden oluşan çalışma temelde, Türkiye'de

yapılan tahkik çalışmalarına yol göstermek üzere hazırlanmış ilk metin niteliğindeki *İSAM Metin Tahkiki Esasları*'nın (2003) geliştirilmiş hali olan *İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES, 2017)* üzerine bina edilmiş olup tahkik alanında kaleme alınan çeşitli kaynaklarla zenginleştirilmiştir. Daha çok tahkik pratiği gözetilerek hazırlandığından, içerik olarak tahkikte ihtiyaç duyulan temel konuları ihtiva eden bu çalışmanın yoğun nazarı bilgi içermemesine özen gösterilmiştir. Çalışmada, tahkikin çeşitli aşamalarında ihtiyaç duyulan klasik eser listeleri oluşturulmuş ve böylece muhakkiklerin tahkik esnasında müracaat edecekleri kaynaklar ana hatlarıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın sonunda *İSAM Tahkikli Neşir Esasları*'nın (İTNES) temel ve muhtasar bir doküman olarak sunulmasının yanı sıra biri yazma eserlerde yer alan şekil ve kısaltmaları, diğeri de tahkik terimlerini konu edinen iki sözlük eklenerek muhakkiklerin alanda kullanılan rumuz ve istihlamlara hızlı bir şekilde erişmesi hedeflenmiştir. Çalışmaya, tahkik faaliyetini özetleyen ve süreçte kuşbakışı göz atmayı mümkün kılan bir şema da ilave edilmiştir. Ekler kısmı, yazma eser görsellerini ihtiva eden bir bölümle sona ermektedir.

Elinizdeki çalışma İSAM araştırma uzmanlarından ve Tahkik Yayın Kurulu üyelerinden Okan Kadir Yılmaz tarafından kurumumuzdaki tahkik birikimine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu vesile ile kendisine ve İSAM'da tahkik çalışmalarının neşv ü nemâ bulmasına katkı veren, başta *İSAM Tahkikli Neşir Esasları*'nın geliştirilmesi ve metinleşmesinde büyük emekleri bulunan Doç.Dr. Ertuğrul Boynukalın ve Prof.Dr. Mehmet Boynukalın ile son yıllarda tahkik kurslarının düzenlenmesinde önemli payı bulunan Dr. Mahmud Mısırlı olmak üzere tüm hocalarımıza şükranlarımızı sunar, özellikle bu çerçevede büyük hizmetleri geçen hocalarımızdan âhirete irtihal eden Prof.Dr. Bekir Topaloğlu ve Prof.Dr. Muhammed Aruçi'yi rahmetle ve minnetle yâd ederiz. Kitapta kullandığımız yazma eserlere ait görselleri sağlayan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'na da özellikle teşekkür ederiz.

Bu eserin kurumumuzda ve Türkçe'de oluşturmaya çalıştığımız tahkikli/tenkitli neşir kitaplığına bir katkı sunması dileğiyle.

27 Şubat 2018

Doç.Dr. M. Suat Mertoğlu
İSAM Tahkik Yayın Kurulu Başkanı

İçindekiler

Takdim 5

Kısaltmalar 11

GİRİŞ 15

- Yazmanın Tanımı ve Unsurları 15
- Tahkikin Tanımı 19
- Tahkikin Amacı 20
- Tahkik Nazariyesine Dair Eserler 20
- İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES)* 23

Birinci Bölüm

TAHKİK HAZIRLIĞI 27

I. Metnin Belirlenmesi (*İhtiyâru'n-nas*) 29

- A. Konunun Belirlenmesi 29
- B. Eserin Belirlenmesi 30
- C. Nüshaların Belirlenmesi 31
 - 1. Nüsha Tercihi Kriterleri 31
 - a. Nitelikli üç nüsha 31
 - b. Diğer nüsha tercih kriterleri 34
 - c. İstinsah tarihinin tespiti 35
 - d. "Bir tür nüsha" olarak kabul edilen çalışmalar 38
 - e. Tercih edilecek en az/en fazla nüsha sayısı 38
 - 2. Yazmaların Tespitinde Kullanılabilecek Kaynaklar 39

II. Metnin Doğrulanması (*Tevsîk*) 43

III. Metin/Nüsha Okumaları (*Kırâatü'n-nas/nüşah*) 49

İkinci Bölüm

TAHKİK SÜRECİ 53

- I. Metnin Yazıya Geçirilişi (*Neshu'n-nas*)
ve Nüsha Karşılaştırması (*Mukābeletü'n-nüshah*) 55
- II. Metnin Ortaya Çıkarılışı (*Tahrîrû'n-nas*) 65
 - A. Metnin Düzeltilmesi (*Muāleacetü'n-nas*) 65
 - B. Metnin Düzenlenmesi (*Zabtü'n-nas*) 67
 - 1. İmlâ 67
 - a. Ana metin 67
 - b. Dipnotlar 70
 - c. Yâ ve hemzenin yazım kuralı 72
 - 2. Harekeleme, Paragraflama ve Başlıklandırma 75
 - 3. Noktalama İşaretleri 76
- III. Açıklamalar ve Dipnotlar (*Ta'lik ale'n-nas*) 87
 - A. Metnin Öğeleriyle İlgili Notlar 87
 - B. Kaynak Gösterimi 99
 - 1. Âyetler 99
 - 2. Hadisler 101
 - a. Hadis tahriri 101
 - b. Hadis tahririnde takip edilen sistem 102
 - c. Hadis tahririnde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar 103
 - 3. Şiir ve Meseller 104
 - 4. Alıntılar ve Atıflar 106
 - C. Müellife Ait Notlar (*Minhüvât*) 108
 - D. Muhakkike Ait Notlar 109

Üçüncü Bölüm

TAHKİK SONRASI 111

- I. Dirâse / İnceleme 113
 - A. Müellifin Tanıtımı 114
 - B. Eserin Tanıtımı 114
 - C. Tahkikte Takip Edilen Yöntem 118
- II. Kaynakça 121
- III. Dizin ve İçindekiler 125

EKLER 129

- Ek 1: *İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES)* 131
- Ek 2: Yazma Eserlerde Yer Alan Şekiller
ve Kısaltmalar Sözlüğü 157
- Ek 3: Tahkik Terimleri Sözlüğü 163
- Ek 4: Tahkik Şeması 172
- Ek 5. Yazma Eser Görselleri 175
- Kaynakça 189